

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

УДК 349.3:355.1(477)

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.5.1>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Дрозач Людмила Володимирівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

У науковій статті здійснено аналіз актуальних проблем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні.

Зроблено висновок про те, що недосконалість законодавства, відсутність єдиного підходу до визначення грошового забезпечення, суперечності судової практики, бюрократичні бар'єри та неврегульованість правового статусу окремих категорій пенсіонерів — створюють передумови для соціальної напруги і знижують ефективність державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців.

Акцентовано, що подальше вдосконалення інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців має базуватися на принципах справедливості, прозорості та фінансової стабільності, із забезпеченням належного рівня правової визначеності та узгодженості із міжнародними стандартами соціального захисту військових, зокрема доцільним видається:

1) розроблення єдиного комплексного нормативного акта, який би комплексно врегулював питання пенсійного забезпечення військовослужбовців, узгоджувався із загальною пенсійною системою та міжнародними зобов'язаннями України у сфері соціального захисту;

2) створення спеціального державного фонду забезпечення військовослужбовців з окремою бюджетною програмою і джерелами наповнення (зокрема за рахунок податків на оборонну сферу, добровільних внесків, міжнародної допомоги), що забезпечить стабільність, передбачуваність та незалежність пенсійної системи від поточних бюджетних процесів;

3) уніфікація судової практики, розроблення чітких методичних рекомендацій для Пенсійного фонду України та забезпечення обов'язковості виконання судових рішень у справах щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, пенсія, розмір пенсії, призначення пенсії, грошове забезпечення, військовослужбовець, державна політика.

Drozach Liudmyla. Current issues of pension protection for military servicemen in Ukraine

The scientific article analyzes the current problems of pension provision for military servicemen in Ukraine.

The conclusion is made that the imperfection of legislation, the lack of a unified approach to determining monetary provision, contradictions in judicial practice, bureaucratic barriers and the lack of regulation of the legal status of certain categories of pensioners create the prerequisites for social tension and reduce the effectiveness of state policy in the field of social protection for military servicemen.

It is emphasized that further improvement of the institution of pension provision for military personnel should be based on the principles of fairness, transparency and financial stability, ensuring an appropriate level of legal certainty and consistency with international standards of social protection for military personnel, in particular, it seems advisable to:

1) develop a single comprehensive regulatory act that would comprehensively regulate the issue of pension provision for military personnel, be consistent with the general pension system and international obligations of Ukraine in the field of social protection;

2) create a special state fund for military personnel with a separate budget program and sources of funding (in particular, at the expense of taxes on the defense sector, voluntary contributions, international assistance), which will ensure the stability, predictability and independence of the pension system from current budget processes;

3) unification of judicial practice, development of clear methodological recommendations for the Pension Fund of Ukraine and ensuring the mandatory implementation of court decisions in cases regarding pension provision for military personnel.

Key words: pension provision, pension, pension amount, pension purpose, cash provision, military personnel, state policy.

Постановка проблеми. Проблема пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні набуває особливої значущості в умовах повномасштабної війни та тривалого періоду соціально-економічної нестабільності. Військові, які присвятили своє життя захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, потребують гарантій гідного матеріального забезпечення після завершення служби. Система військових пенсій є важливим елементом державної політики у сфері національної безпеки, оскільки рівень соціального захисту військовослужбовців безпосередньо впливає на мотивацію до служби, морально-психологічний стан особового складу та загальний престиж Збройних Сил України.

Останні роки засвідчили наявність цілої низки проблем у сфері правового регулювання інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців. До них належать: складність процедур призначення пенсій; відсутність єдиної методики визначення розмірів грошового забезпечення для розрахунку пенсії, а також суттєва залежність рівня виплат від поточних фінансових можливостей держави. Окремого значення набувають питання соціальної справедливості, пов'язані з пенсійним забезпеченням учасників бойових дій, військових з інвалідністю, а також членів сімей загиблих.

Підвищена увага до даної проблематики з боку суспільства, науковців і законодавця зумовлена необхідністю реформування системи соціального забезпечення військовослужбовців з урахуванням європейських стандартів, принципів правової визначеності та фінансової стійкості. Водночас численні судові

позови свідчать про наявність прогалин у чинному законодавстві та різномісненнє норм права, що регулюють порядок обчислення і перерахунку пенсій. Це зумовлює потребу у комплексному науковому аналізі сучасного стану пенсійного забезпечення військовослужбовців, виявленні його проблемних аспектів і пошуку оптимальних шляхів удосконалення цієї системи в сучасних умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сучасного стану пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні не є новою у наукових дослідженнях соціальної та правової сфери. Відповідні дослідження проводилися вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких слід відзначити: Н.А. Волгіна, Т.О. Дідковську, Т.В. Кравчука, М.Б. Ріппу, А.Ю. Скоробогатову, Л.Г.Стожoka, а також дослідження А.Б. Авер'янова, С.С. Алексєєва, В.М. Бевзенка, А.І. Берлача, Ю.П. Битяка, В.В. Галулька, П.В. Діхтієвського, Ю.В. Желіховської, Р.А. Калюжного, Л.О. Кожури, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменка, Т.О. Мацелика, С.О.Мосьондза, А.В.Омельченка, І.Д.Пастуха, В.Г. Доречно та ін.

Водночас більшість науковців розглядають інститут пенсійного забезпечення військовослужбовців у відриві від комплексного порівняльного аналізу з європейськими стандартами та практиками, а також недостатньо уваги приділяють специфіці пенсійного забезпечення в умовах воєнного стану та масового залучення військовослужбовців до участі у бойових діях. Менш опрацьованими залишаються і питання інтеграції сучасних інформаційних технологій у про-

цеси оформлення та перерахунку пенсій, механізми гарантування фінансової стійкості пенсійної системи в умовах дефіциту бюджетних надходжень, а також практичні моделі захисту прав і оперативного забезпечення ветеранів і сімей загиблих.

Отже, наявний науковий доробок свідчить про наявність ґрунтовної бази для подальших досліджень, проте виразна потреба існує в міждисциплінарних роботах, що поєднували б правовий, соціально-економічний і міжнародно-порівняльний підходи для формулювання практичних рекомендацій щодо модернізації пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні.

Мета статті. Виходячи з викладеного, метою цієї статті є аналіз сучасного стану та проблем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні, визначення шляхів удосконалення механізму призначення, перерахунку і виплати пенсій, а також формування пропозицій щодо підвищення ефективності правового регулювання цієї сфери.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи інститут пенсійного забезпечення військовослужбовців, слід зазначити, що проблеми пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні мають насамперед нормативно-правовий характер.

Основним законодавчим актом, який регулює дану сферу, є Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-XII [1]. Попри численні зміни та доповнення, внесені до нього протягом останніх років, закон залишається фрагментарним і не забезпечує єдності правового регулювання для всіх категорій військовослужбовців.

Однією з ключових проблем є відсутність чіткого та уніфікованого механізму визначення грошового забезпечення, яке враховується для обчислення пенсії. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» [2] визначила нову систему нарахувань, однак її застосування не завжди є узгодженим із положеннями Закону України «Про пен-

сійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Це спричинило численні судові спори, зокрема щодо порядку та розміру перерахунків пенсій після зміни грошового забезпечення.

Також існує певна неузгодженість між окремими нормами Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року [3]. Внаслідок цього виникають колізії щодо права на одночасне отримання пенсії та інших видів державної допомоги.

Відсутність чіткої законодавчої процедури індексації військових пенсій також створює ситуацію правової невизначеності. І хоча індексації військових пенсій передбачена згідно постанови Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 № 118 «Про індексацію пенсійних та додаткових заходів підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році», з 01.03.2023 з урахуванням індексації, установленої згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році», з 01.03.2024 з урахуванням індексації, установленої згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2024 № 185 та з 01.03.2025 з урахуванням індексації, установленої згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 25.02.2025 № 209 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткові заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2025 році» «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2024 році», механізм її застосування залишається вибірковим і не враховує специфіку військової служби. Це призводить до соціальної нерівності між різними категоріями військовослужбовців, особливо між тими,

хто звільнився до і після реформування системи грошового забезпечення.

Таким чином, у контексті удосконалення механізму нормативно-правового регулювання інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців актуальним завданням є розроблення єдиного комплексного нормативного акта, який би комплексно врегулював питання пенсійного забезпечення військовослужбовців, узгоджувався із загальною пенсійною системою та міжнародними зобов'язаннями України у сфері соціального захисту.

Однією з найактуальніших проблем пенсійного забезпечення залишається фінансове забезпечення військовослужбовців. На сьогодні фінансування пенсій здійснюється переважно за рахунок коштів Державного бюджету України, що робить систему залежною від економічної ситуації та обмежує можливості для стабільних виплат. У зв'язку з повномасштабною війною та значним збільшенням чисельності військових пенсіонерів, навантаження на державні фінанси суттєво зросло.

Питання фінансової стійкості військової пенсійної системи неодноразово порушувалося в аналітичних звітах Рахункової палати України [5]. У цих документах зазначається, що чинна модель пенсійного забезпечення не передбачає довгострокової збалансованості надходжень і видатків, а відсутність накопичувальних елементів робить систему вразливою до макроекономічних коливань. Ситуацію ускладнює також те, що Пенсійний фонд України не має автономного джерела фінансування військових пенсій, а виконує функцію адміністратора бюджетних коштів. Це призводить до затримок у виплатах, особливо у періоди перерозподілу бюджетних асигнувань.

Одним із можливих напрямів вирішення цієї проблеми може бути створення спеціального державного фонду забезпечення військовослужбовців з окремою бюджетною програмою і джерелами наповнення (зокрема за рахунок податків на оборонну сферу, добровільних внесків, міжнародної допомоги), що забезпечить стабільність, передбачуваність та незалежність пенсійної системи від поточних бюджетних процесів.

До дискусійних проблем інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців слід віднести й різне правозастосування судами положень Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Велика кількість позовів до Пенсійного фонду України свідчить про недосконалість нормативного регулювання та відсутність єдиних підходів до визначення розміру грошового забезпечення, яке враховується для обчислення пенсії.

Верховний Суд звернув увагу на необхідність урахування всіх складових грошового забезпечення при проведенні перерахунку пенсій. Проте на практиці територіальні органи Пенсійного фонду України застосовують різні підходи, що призводить до неоднакових результатів у справах, що виникають із подібних правовідносин [6].

Суперечності виникають також при визначенні моменту, з якого здійснюється перерахунок пенсії, та підстав для його проведення. Часто військовослужбовці змушені звертатися до суду навіть у випадках, коли право на перерахунок пенсії є очевидним.

Також актуальним питанням є відмови у виплаті військовослужбовцям пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», без обмеження максимальної її розміром.

У відповідному контексті Конституційний Суд України у своєму рішенні від 20 грудня 2016 року №7-рп/2016 [7] зазначив, що в Конституції України виокремлюються певні категорії громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави; до них, зокрема, належать громадяни, які відповідно до статті 17 Конституції України перебувають на службі, у тому числі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, органах, що забезпечують суверенітет і територіальну цілісність, її економічну та інформаційну безпеку (рішення Конституційного Суду України від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 [8], рішення Конституційного Суду України від 17 березня

2004 року № 7-рп/2004 [9]). Організаційно-правові та економічні заходи, спрямовані на забезпечення належного соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей пов'язані не з втратою працездатності, безробіттям або відсутністю достатніх засобів для існування (ст. 46 Конституції України), а особливістю виконуваних ними обов'язків щодо забезпечення однієї з найважливіших функцій держави – захисту суверенітету, територіальної цілісності України (ч. 1 ст. 17 Основного Закону України). Необхідність додаткових гарантій соціальної захищеності цієї категорії громадян як під час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена, зокрема, тим, що служба у Збройних Силах України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах держави пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей (абзац 2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004). Заходи, спрямовані на забезпечення державою соціального захисту вказаної категорії осіб, у зв'язку, зокрема, з економічною доцільністю, соціально-економічними обставинами не можуть бути скасовані чи звужені.

Київський окружний адміністративний суд у своєму рішенні від 20 травня 2025 року (справа №320/7404/25) також наголосив на тому, що застосування до призначених (перерахованих) пенсій (пенсійних виплат) певної категорії осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», коефіцієнтів зменшення пенсії згідно статті 46 Закону України Про Державний бюджет України на 2025 рік [10] та п. 1 постанови Кабінету Міністрів України № 1 від 03 січня 2025 року «Про визначення порядку виплати пенсій деяким катего-

ріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» [11] призводить до обмеження конституційного права такої категорії осіб на належний соціальний захист, що передбачений спеціальним законом. Виходячи з цього, суд дійшов висновку, що зміна правового регулювання відносин у сфері пенсійного забезпечення осіб, які перебували на військовій службі, та деяких інших осіб можлива лише у випадку внесення відповідних змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а інші нормативно-правові акти підлягають застосуванню лише у випадку їх прийняття відповідно до цих законів [12].

Підсумовуючи викладене вище, слід наголосити, що такі явища не лише порушують принцип правової визначеності, але й знижують рівень довіри громадян до держави. З огляду на це, актуальним завданням оптимізації інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців у зазначеному контексті є уніфікація судової практики, розроблення чітких методичних рекомендацій для Пенсійного фонду України та забезпечення обов'язковості виконання судових рішень у справах щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців.

Складність процедур оформлення документів для призначення військових пенсій залишається суттєвою проблемою, особливо для військовослужбовців, які звільняються під час воєнного стану або мають статус учасників бойових дій. Попри те, що відповідно до ст. 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» призначення пенсії має здійснюватися без надмірної затримки, на практиці цей процес часто займає кілька місяців.

Основними причинами є відсутність належного обміну інформацією між Міністерством оборони, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки (ТЦКСП), а також органами Пенсійного фонду України. Значна частина особових справ залишається у паперовій формі, що ускладнює перевірку та передачу даних.

Запровадження електронного документообігу у сфері військового пенсійного забезпечення просувається повільно, хоча відповідні нормативні передумови закладені в Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1351-р від 31 грудня 2024 р. [13].

Отже, необхідним кроком є створення інтегрованої електронної бази, яка б об'єднувала дані про службу, грошове забезпечення та пенсійні нарахування військовослужбовців. Це дозволило б зменшити кількість бюрократичних процедур, уникнути дублювання документів і підвищити оперативність прийняття рішень.

Також слід звернути увагу на те, що окрему категорію становлять військовослужбовці, які після призначення пенсії повернулися на службу під час воєнного стану. Законодавство України не містить чіткої відповіді на питання щодо порядку виплати або призупинення їх пенсій. Відповідно до ч. 3 ст. 43 Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» виплата пенсії може бути припинена на період повторного проходження служби, водночас, відсутній процедурний механізм реалізації цієї норми.

Вбачається, що з метою врегулювання цієї прогалини необхідно оптимізувати пенсійне законодавство України, передбачивши гнучкі механізми нарахування пенсій для осіб, які повторно проходять службу, з урахуванням принципу пропорційності та соціальної справедливості.

Висновки. Таким чином, аналіз актуальних проблем пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні свідчить

про системний характер труднощів, що охоплюють як нормативну, так і фінансову, адміністративну та організаційну площини. Недосконалість законодавства, відсутність єдиного підходу до визначення грошового забезпечення, суперечності судової практики, бюрократичні бар'єри та неврегульованість правового статусу окремих категорій пенсіонерів — створюють передумови для соціальної напруги і знижують ефективність державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців.

Подальше вдосконалення інституту пенсійного забезпечення військовослужбовців має базуватися на принципах справедливості, прозорості та фінансової стабільності, із забезпеченням належного рівня правової визначеності та узгодженості із міжнародними стандартами соціального захисту військових, зокрема доцільним видається:

1) розроблення єдиного комплексного нормативного акта, який би комплексно врегульовував питання пенсійного забезпечення військовослужбовців, узгоджувався із загальною пенсійною системою та міжнародними зобов'язаннями України у сфері соціального захисту;

2) створення спеціального державного фонду забезпечення військовослужбовців з окремою бюджетною програмою і джерелами наповнення (зокрема за рахунок податків на оборонну сферу, добровільних внесків, міжнародної допомоги), що забезпечить стабільність, передбачуваність та незалежність пенсійної системи від поточних бюджетних процесів;

3) уніфікація судової практики, розроблення чітких методичних рекомендацій для Пенсійного фонду України та забезпечення обов'язковості виконання судових рішень у справах щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30 серпня 2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text>.

3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про індексацію пенсійних і страхових виплат» від 22 лютого 2023 р. № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2025-%D0%BF#Text>.

5. Рахункова палата України. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих на пенсійне забезпечення військовослужбовців (2023). URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1493>.

6. Окремі правові аспекти вирішення спорів про призначення та перерахунок пенсій військовослужбовцям і поліцейським. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_pencii_vijsk.pdf?utm_source=chatgpt.com.

7. Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року №7-рп/2016 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/7-rp2016>.

8. Рішення Конституційного Суду України від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 58, 60 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 2, 3, 4, 5, 8, 9 частини першої статті 58 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» і підпункту 1 пункту 1 Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів» (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій). URL: <https://ccu.gov.ua/docs/448>.

9. Рішення Конституційного Суду України від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004 у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» (справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів). URL: <https://ccu.gov.ua/docs/496>.

10. Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 11 листопада 2024 р. № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>.

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 січня 2025 року № 1 «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1-2025-%D0%BF#Text>.

12. Рішення Київського окружного адміністративного суду від 20 травня 2025 року (справа №320/7404/25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127475561>.

13. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1351-р від 31 грудня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#n14>.

Стаття надійшла у редакцію: 07.10.2025

Стаття прийнята: 24.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025

